

1111

1019

ДРІВНА БІБЛІОТЕКА.

IV.

ГОРДОН БАЙРОН.

КАІН

містерія в трьох діях,

переклав

Іван Франко.

Ціна 20 кр.

ЛЬВІВ, 1879.

З друкарні Товариства імени Шевченка,
під заряд. К. Беднарського.

ВАН 2765
105
КНИГРІАНІВ
НИКОЛАЄВИЧ
КОЦОВСКИ

Каїн Чи ж не молились ви?
Адам О, так, сердечно!
Каїн І голосно, — ја чув вас добре.
Адам Я Бог нас
Почује, надіюся твердо.
Авель Амінь!
Адам Но ти, мій сину, чом нічо не говориш?
Каїн Волю мовчати.
Адам А чому волиш?
Каїн Ніщо просить.
Адам І дякувать нізашчо?
Каїн Нізашчо.
Адам Не жиєш хіба?
Каїн А вмерти
Хіба не мушу?
Ева Ах, ось знов ті плоди
Заказаного дерева!
Адам І знов
Ми кушаєм їх! Боже, чом садив
Ти дерево знанья?
Каїн Чом ви не јили
Із дерева життя? Тодіб нічо
Не погубило вас.
Адам О сину мій,
Не говори так, то змијі слова.
Каїн Ну, тај шчо в них? Змија сказала правду:
Було, бач, дерево знанья, було
І дерево життя. Знанье добро
Ј життя добро. Чи ж можуть бути злом
Обоје враз?
Ева Мій сину, ти так кажеш
Як ја казала грішна, шче заким
Ти вродивсь. Не відновјуй мого горья
Сими словами! Много ја терпіла.

Найже не бачу хоть своју дитину
По за рајем в тіј саміј вражіј сіти,
Що нас в рају обпутала! Вдовольуєсь
Тим, що ту је. Коб ми в рају то знали, —
Не гризсья б ти тепер! Ох, сину мій!

Адам

Но помолившисья, ходімо кожде
До свејі праці, — не тьажка вона,
Та всеж конечна. Та земля дівича
Плід щедро родит і без много поту.

Ева

Мій сину Каін, — гльань, як твій отець
Спокійі, тихій! Жиј і ти, як він. (Адам
і Ева відходьят.)

Цільльа

Ти так не хочеш, брате мій?

Авель

По що

Та хмара на чолі у тебе, Каін?

Вона тобі нічого не поможе,

Лиш гнів предвічного на тебе стьагне.

Ада

О Каін, льубиј, — чи ј на мене ти

Гнівній?

Каін

Ні, Адо, ні! Ја хочу сам

Остатись хвильку. Авель — в мојім серци

Болит щось, — але то мине! Јди, брате,

Наперед — ја сејчас пријду. Ј ви, сестри

Ідіт, не стійте! Ви так ніжні, тихі, —

Нізашчо гніватись на вас! Сејчас

Пријду!

Ада

Јак ні, то ја пријду съуда,

По тебе.

Авель

Брате, супокій небесниј

Нај вкрије духа твого! (Авель, Цільльа і Ада
відходьят.)

Каін (сам)

Ось житье!

Роби! А дльа чого? Бо мій отець

В рају не всидівсь. Шчо міні до того?

Мене шче не було тоді, — не персь ја
На сьвіт, не лубју також сеї житні,
Јаку тепер веду. Пошчо отець
Змиї і жінці давсьа на підмову?
А давсьа, — так за шчо ж міні терпіти?
І шчо за грїх? Та ж дерево росло, —
Чом не дльа него? А як ні, — пошчо
Бог посадив го близько него, в рају
На самїї серединї? Вни на те
Усе одно лиш кажут, як питај їх:
Бог так хотїв, і добре так було.
Хто зна' чи добре? Чи, як він всесильниї,
То мусит бути і добриї? Ја лиш овоч
Усего бачу, — а він страх гїркиї,
І ја го мушу їсти за грїх других. —
Но хто се там? До ангела подїбниї,
Понуриї лиш, сумнїшиї із лицьа
Неземниї дух. Но ја — чого ж дрожу?
Чи ж бојусь бїльш його, нїж других духів,
Котрих шчодень з мечом огнистим бачу
При входї рају? Часто ја круг него
Змерком повзу, шчо б гльанути хоть раз
В тої сад — моју батьківщину правдиву,
Заким не вкрије ніч високї мури
І дерева сьвјатї, шчо зносъат гордо
Вершки свої над стїни неприступнї.
Меч ангелів огнистиї не лъакаје
Мене; чого ж дрожу ја перед тим,
Шчо їде сьуда? здајесь від них він дужшиї, —
Не менш хорошиї, та не т а к хорошиї
Јак був або мїг бути; сум јакиїсь
Мутит його красу. Чи може бути?
Чи ж сум можливиї не лиш у лъудеї?
Но ось він.

Льуціфер Смертнику!
Каїн А ти хто, духу?
Льуціфер Пан духів.
Каїн Шчо? Пан духів, — і ти духів
Покинув і ту с порохом говориш?
Льуціфер Я знају мисли, шчо тој порошок мислит,
Я друг јого і жаль міні јего.
Каїн Шчо? Мојі мисли знајеш?
Льуціфер А хіба се
Не мисли всіх, котрі спосібні мислить?
Сеж іменно безсмертна часть твојејі
Істоти мислит!
Каїн Як? безсмертна часть?
Про нју не знају. Нерозумниј батько
Не скоштував із дерева житъа,
А лиш із дерева знанъа вкусив
За швидко, через матери намову,
А плодом сего — смерть.
Льуціфер Вони збрехали.
Ти будеш жити.
Каїн Я ј жију, но лиш
На те, шчоб умерети; і не бачу
В житъу нічо, про шчо бим смерти мав
Бојатись. Тільки вроджениј наклін,
Гидкиј, але непоборимиј потъаг
Держит мја при житъу. Усе ми збридло,
І сам ја збрид собі, а вмерти годі.
Льуціфер Так ја жију. О, радшеб ја не жив ніколи!
Жијеш і мусиш вічно житъ! Не вір,
Шчо прах сеј, іс котрого ти повстав,
Шчо се житъе! Він шчезне, — ти останеш
Таким, јак јесь.
Каїн Таким? чому не більшим?
Льуціфер Може таким, јак ми.

Каїн Якiж ви?
Льуцифер Вічні.
Каїн Щасливі ви?
Льуцифер Ми сильні.
Каїн А щасливі?
Льуцифер Ні. Хібаж ти щасливиї?
Каїн Як ја можу
Щасливиї бути? Гльань на мене!
Льуцифер Бідна
Пилино, — думаєш, шчо ти нещасна!
Ти!
Каїн Ја нещасниї! Але ти, з усеїу
Твоїеїу силоїу, хто ти такиї?
Льуцифер Ја тим хтїв бути, шчо тебе створив, —
Ја б не таким тьа був створив, як јесь.
Каїн Ти наче бог, і маїже....
Льуцифер Ја не бог.
Не вдалося міні зробитись богом, —
Остану тим, чим ја на правду је.
Він побїдив, нехаї пануїе.
Каїн Хто?
Льуцифер Тої, шчо Адама сотворив і земљу —
Каїн І небо ј все, шчо је в нїм. Чув ја часто
Се в пісьнях ангелїв, в молитвах батька.
Льуцифер Вони молятсьа ј співаїут так, бо мусьат, —
А нї, то станут тим, чим серед духїв
Ја, а чим ти серед льудеї.
Каїн А чим ми?
Льуцифер Ми душі, шчо своїу безсмертність чуїем,
Ми душі, шчо всесильному деспоту
В лице предвічне гльадимо і сьміло
Говорим: зло твоїе добром не буде!
Він сотворив нас — сам то каже, ја
Не знаїу і не вірїу — но не може

Раз сотворивши умертвити нас,
Бо ми безсмертні; — так, він сего хоче,
Щоб мучить нас! Лишим го! Він велики,
Но в своїй величи не щасливіши,
Ніж ми в борбі. Чи ж доброта зло творит?
А що він сотворив крім зла? Лишим го!
Най з свого трону, в безмірі самотни
Сьвіти він творит, щоб не так його
Давила вічність бесконечно довга
І непроглядна, сіра самота!
Най сіє звізди! — Аджеж він оден
Тиран незнівошчими, необнати.
Як би він міг сьа знищити, — се булоб
Для него щастье більше від всіх щасть,
Які він другим уділив! Нехај
Панује ј сам ще множит своје горе!
В льудеј і духів је хоть співчутьє;
Ми разом терпимо, — і наші муки,
Хоть незлічимі, через то лекшајут!
Но він, — всесильниј, а нужденниј! Творець,
А в горьу! Вічно лиш творити мусит
Раз в раз творити!....

Каін

Ти таке говориш,
Як ті гадки, що здавна, мов крізь сон
І в мене мелькали. Не міг ніколи
Я погодити те, щом бачив, с тим,
Щом чув. Отець і мати вповідали
Про змії, древа, овочі; ја бачу
Вхід того, що вни рајем звут — при нім
З мечем огнистим ангел — вартовиј,
Що не впуска мене ні јіх; ја чују
День в день утому і гадки пекучі,
І бачу сьвіт, серед котрого ја
Немов щезају; а гадки у міні

Встајут такі, шчо, бачитсьа, моглиби
Перемочи весь сьвіт. І думав ја сам в собі:
Се ја лиш так нещасниј. Батько мій
Надломаниј, і мати вже забула
Про жадобу знанья, шчо не бојітсьа
Ј прокльатья вічного. Мій брат хлопчина,
Пастух хорошиј, с свежі череди
Всі первачки жертвује тому, шчо
Сам наказав земли — давать нам плоди
Без поту. Цільля, наче ранна пташка
Виспівује подьяку богу. Навіть
Моја сердечна, луба жінка, Ада
Не розуміє тих думок, шчо так
Давјат мене. Ніколи не стрічав ја
Істоти, шчо б була міні подібна.
Нехај і так! Вольу здружитись з духом!
Льуціфер Як би не був ти вже готов душеју
Для мојејі дружби, — ніколи б ја
Не став перед тобов, як стоју ось.
Досить булоб змијі, шчоби тебе
Підмовить так, як матір.

Льуціфер

Каін

Га, то ти се
Підмовив матір?

Льуціфер

Я не підмавльяју
Нікого, — тільки вказују, шчо правда.
Чи ж не було то дерево знанья?
А дерево житья хібаж було
Без плодів? Чи ж наказував ја Еві
Не јісти з него? Ја хіба всадив
Заказані ті дерева близь них,
Невинних, і в невинности цікавих?
Ні, ја би був богів із вас зробив!
Се сам він вигнав вас, дья того вигнав,
„Щоб ви не зјіли з дерева житья

Каїн
Льуціфер

Но бувже демон в тії змиї якийсь?
Ні, — вна лиш в Еві демона збудила
Лазиком своїм хитрим. Я ти кажу:
Змија була не шчо більш, як змија.
Спитај хоч ангела, шчо стереже
Дерев таємних. Може як пројдут
Літ тисьачі над вашими кістками,
Колись який син тих будущих літ
Пристроїт в казку гріх тої і надасть
Міні тот вид, котримсья бриджу ја,
Як бриджусь всім, шчо перед Тим сьа хилит,
Котриј на то лиш сотворив істоти,
Шчоб догодити власній гордоті.
Ми видим правду і все правду кажем.
Твої безумні родичі з м и я
Послухали і впали. Пошчо ж д у х а м
Зводити їх? І шчо в тіснім тім рају
Було таке, шчоб зависть в н а с збудило,
В духах, шчо сьвіт весь.... Та шчо то ј казати —
Тиж сего всего розуміть не можеш
Помимо дерева знанья.

Каїн

Но все,

Шчо про знанье ти кажеш, рад ја знати,
Б а ж а ј у знати і с п о с і б н и ј знати.

Льуціфер

І мајеш сьмілість бачити?

Каїн

Стрібуј.

Льуціфер

Побачить смерть?

Каїн

Ніхто шче јі не бачив.

Льуціфер

А прецінь всіх вас жде вна.

Каїн

Батько каже,

Шчо вна страшенна; мати слізми плаче,
Як лиш згадать про ньу, а Авель зносит
До неба очи; Цільльа похильяєсь
Молитви шепчучи, а Ада тихо

Глядит на мене.

Льуціфер
Каїн

А шчо ж ти?

Мене

Пальят, давјат несказані гадки,
Як лиш почују про ту смерть всесильну,
Котріј, здајесь, ніхто з нас не ујде.
Скажи, мож з нев боротись? Хлопцем шче
Боровсьа ја дља забавки із львом
Аж поки ревучи не втік ми з рук.

Льуціфер

Вона без тіла, але всі тіла,
Шчо зродились з землі — пожре.

Каїн

Ах! Ја

Гадав, шчо вна жива. І як вна може,
Не жијучи сама — житье пожерти?

Льуціфер

Спитај нишчителѣа.

Каїн

Кого?

Льуціфер

Ну, творцьа! Зви го

Каїн

Як хоч. Він сотворив на те, шчо б нишчить.
Не знав ја сего, но і сам так думав,
Як вчув про смерть. Шчо вна таке — не знају,
Но, бачитсьа, страшне шчось. Часто дивјусь
В пусту, нічнују пітьму, — визирају
Јејі, а як побачу в пітьмі тінъ
Від мурів рају, а з за нејі блиск
Від ангельских мечів, — надслухују
Тривожно, чи не јде вна; но враз
С тривогоју ј тоска давит ми серце —
Пізнати, шчо мја так тривожит. Але годі!
І відвертав ја втомленіјі очи
Від рідного, утраченого рају
До тих сьвітил над нами в сінъаві.
Вони такі хороші! Чи і вни вмрут?
Можє ј умрут, — но вас пережијут.
То добре! Ја не хтів би смерть јіх бачить;

Льуціфер

Каїн

Я так їх люблю. Що се — смерть? Я боюсь
Jeji, і чују шчось страшного в ній,
Но шчо, — не знају. Всі ми її підпадем!
І злі і добрі. Кажут, шчо вна — зло;
Шчо се — зло?

Люцифер Стати порохом назад.

Каїн А мож се чути?

Люцифер Не вповім ти того,

Бо ја не знају смерти.

Каїн Будь ја глина

Спокійна — сеж не булоб зле. Бодај ја
Не був ніколи нічим більш!

Люцифер Мізерне

Бажанье! Сам Адам бажав шчось більше:
Знанья!

Каїн Но не життя! Бо дльа чогож не рвав

Плід з дерева життя?

Люцифер Не мав коли вже.

Каїн Нешчасніј блуд! Було насамперед

Тој плід зірвати! Но заким знанья

Вкусив, — не знав про смерть. І сам ја, ах!

Jeji не зиају, а однако боюсь,

І боюсь, сам не знајучи, чого.

Люцифер А ја все знају і нічо не боюсь.

Знанье, то лік.

Каїн О, дај міні знанье!

Люцифер Дам, но за одну вимінку.

Каїн Кажі.

Люцифер Впадь ниць, узнај у мині свого пана.

Каїн Ти не тој пан, котрого чтит мій батько?

Люцифер Ні!

Каїн Ти йому подібніј?

Люцифер Ні! Ні в чім

Не схожіј з ним і будь не хочу! Рад ја

Чимсь вишчим бути, нижчим, всім, лиш тільки
Не спільником його ані слугою.

Я сам жију, но ја великиј. Многі
Міні підвласні, — більше шче јіх буде;
Будь одним с перших т и.

Каін Ніколи доси
Не кланьавсья ја богу батька мого,
Хоть брат мій Авель часто мја благав,
Щобим ураз з ним жертву му приніс.
По шчо ж ми кланьатись тобі?

Льуціфер Ніколи
Не кланьавсь ти Јому?

Каін Јаж ти сказав.
Чиж шче казати ти? Сам хіба не знајеш?

Льуціфер Хто јому не кланьавсь, кланьавсья міні.
Каін Не кланьавсь ја јому ј тобі не вклоньусь.

Льуціфер Но все ж ти мій слуга. Вже тим ти мій став,
Що-с не вклонивсь јому.

Каін І шчо ж ми с того?
Льуціфер Се визнајеш ту і — т а м.

Каін Відкриј ми тільки
Тајніцьу мојого сутья.

Льуціфер Ходи,
Куди тья поведу.

Каін Но ја јти мушу
Орати поле, — бо прирік јем —

Льуціфер Шчо?
Каін Зібрати перші плоди.

Льуціфер А по шчо?
Каін Враз з Авелем на вівтар јіх зложити.

Льуціфер Тиж мовив, шчо ніколи-с доси шче
Не кланьавсь тому, шчо тья сотворив?

Каін Так, — але Авель конче упросив мја....
Јего се жертва радше, не моја! —

І Ада —
Льуціфер Чож ти став?
Каїн Моја сестра,
Враз роджена зо мнов, з одного лона, —
С слезами вимогла на мні ту жертву, —
А ја вољу вклонитись, впасти ниць
Льуціфер Перед ким будь, ніж бачить жеї сльози.
Каїн Ну, добре, — тож ходи зо мнов. Піду.

(А да входить)
Ада Міј брате, — ја по тебе јду. Година
Утіхи ј супочивку надіјшла, —
Вона гірка нам, јак тебе нема.
Ти нині не робив нічо, — но ја
Зробила все за тебе. Спілі плоди
Пишајутсьа, јак світло золоте.
Ходи!

Каїн Не бачиш?
Ада Бачу ангела.
Цимало бачила-м јіх; може хоче
Спочити з нами, — то пријем то шчиро.
Каїн Він не такиј, јак ті, котрих видајем.
Ада Абож је ј інчі? Все одно, — пријем го,
Јак і тамтих. Вони гостили в нас, —
Чи хоче ј він?

Каїн (до Льуціфера) Будеш наш гість?
Льуціфер Ти будеш
Міј гість.

Каїн Ја піду з ним.
Ада Покинеш нас?
Каїн Так.
Ада І мене?
Каїн О Адо, луба!
Ада Ја

Піду с тобою.

Льуціфер

Ліј не мож іти.

Ада Хто ти, шчо серце відрива від серця?

Каін Він бог.

Ада А як ти знајеш?

Каін Він говорит

Як бог.

Ада І змиј так говорив — і звів.

Льуціфер Не звів він, Адо! Чи ж не було справді

Се дерево знанья?

Ада Так, нам на горе!

Льуціфер Знанье — то горе; змиј, значит, не звів вас;

А коли звів, то тільки правдоју, —

А правда все сама собов — добро.

Ада Но все, шчо ми відтак пізнали, — тільки

Нешчастья приносило нам: з рају

Прогнав нас бог — терпіти мусим

Страх і утому, біль і гризоту,

Жаліти того, шчо пројшло, — а того,

Шчо не пријде ніколи — сподіватись.

Не јди с тим духом, Каін! Все зноси,

Як ја, — люби мене, як ја тва любју!

Льуціфер Більш ніж вітця?

Ада Так! Но хіба ж се гріх?

Льуціфер Шче ні. Но буде! Твојім дітьом вже

Гріхом буде.

Ада Моја дочка не сьміла б

Льубити Еноха, својого брата?

Льуціфер Так як ти Каіна — не сьмітима.

Ада О боже, вни не мали би льубитись,

Ні плодити льубјачихся істот?

Хіба не ссали вни з мојејі груди?

Чи він, отець јіх, не родивсь зо мноју

В одніј годині і з одного лона?

Кабінет филологів

Луги ім. Ів. Франка

Зув. № 5157 172376

- Чи ж ми не любимся? А множачись,
Чи ми не збільшуєм числа істот,
Що будут ся любить, як ми їх любим?
Зваж Каїн, на любов мою, не їди
С тим духом, — се не је пријатељ наш!
- Люцифер** Гріх, про котриј говорю — не моје
Се діло; він не гріх дльа тебе, тільки
Гріхом буде потомкам твоїм смертним.
- Ада** Що то за гріх, що не је гріх сам в собі?
Чи побічні обставини рішајут,
Що гріх, а що добро? Як так, то ми
Раби —
- Люцифер** Рабами ј вищі је від вас;
А більші від тих вищих були б ними,
Як не волілиб свободу і муку
Над гладку гниль уляглости ј покорн
Посеред співів, арф, і самолюбних
Молитв до всемогушчого, тому лиш,
Що він всесильниј, — і то не з любви,
Ні, з самолюбства і страху!
- Ада** Всесильниј
Враз і ласкавиј мусит бути.
- Люцифер** Видно, —
Бо з рају вигнав вас!
- Ада** Не підводи мја,
Злиј духу красотоју своїх слів!
Як змиј ти гарниј і як змиј фальшивиј!
- Люцифер** Кажі: правдивиј! Запитај лиш Еву:
Хібаж не знаје вна, що зле, що добре?
О мати, мати! Ти зірвала овоч
Згубнішиј дльа потомків, ніж дльа тебе.
Ти ж молодість бодај в рају прожила,
Невинна і щаслива посеред
Щасливих духів; ми, твої рід, не знајем

Рајськóго шчастья і окружені
Демонами, шчо зводьат нас у пронасть
Словами божими, і власними
Цікавими, неситими думками,
Так як тебе звела змија в шчасливій
Необачній, дитинній сьліпоті!
Мій ум безсильний протів вічного,
Сильного духа сего; ја не можу
Ненавидіти го; гльаджу на него
З розкішною трівогою, а прецінь
Від него не втікаю; потьаг сильний
В його очох приковує мій погляд
Тремтьачий до його лица; у груди
Так живо серце б'єсь; міні чось льачно,
А прецінь шчось мов тьагне м'я до него
Все ближче, дужше! Ох, ратуј м'я, Каїн!
Чого боїшсья? Се не је дух злий.
Не бог він і не божиј. Херувимів
І Серафимів бачила-м, — но він
Не то, шчо вни.

Каїн
Ада

Каїн

Je шче сильніші духи,
Архангели!

Льуціфер
Ада
Льуціфер

Ј шче ј від них сильніші.
Но не сьвјатіші.

Ада

Льуціфер

Јак неволья ј сьвјатість
Одно, — то не сьвјатіші.
Сераф більш льубит, Херувим більш знаје.
Сесь певно Херувим, бо він не льубит.
Колиж хто більше знаје, тој не льубит, —
То Він не льубит, бо все зна; Јого тож
Не може тој льубити, хто го знаје.
Коли знајушчиј Херувим меньш льубит,
То Серафим льубјачий — нич не знаје.
Шчо се одно несхідне з другим, видно

Іс кари твого батька — за знанье.
Любов або знанье — отсе јединиј
Твій вибір. Батько вибрав: у страсі
Служити богу.

Ада
Каін

Каін! Вибирај любов!

За тебе, Адо, ја не вибирају;
Зо мнов родилась ти, — крім тебе ја
Нічо не любју.

Ада
Каін

А вітця і матір?

Чи вни любили нас, јідьачи овоц,
Шчо всіх нас вигнав з рају?

Ада

Нас тоді шче

Каін

На сьвіті не було; а хоть би ј так, —
Чиж не любить нам јіх і наші діти?
Малого Еноха ј јего сестричку!....
Коби ја знав, шчо вни будут щчасливі,
Ја би напів забув — та ні, в сто поколіннях
Забути сего годі! В вік буде
Прокльата памјать того, хто в одніј
Годині зарід лудськості і горья
Засіјав. Наші родичі зірвали
Знанья плід і гріха, — та не досить
Було јім свого горья, — сплодили
Мене, — тебе, — і тих живих кількоро
І тих неполічених, незлічимих
Мільјони, міріјади, шчо шче пријдут,
Шчоби в наслідстві від віків наросле
Приняти горе; ја — отець јіх горья!
Краса всьа і любов твоја ј моја,
Всі хвилі роскоши, всі любі дни,
Все, шчо ми любим в собі, в дітьох наших
Лиш нас і јіх по многих чи не многих
Літах у гріх і муку заведе,

АДВОКАТ
КОЦОВСКИ

АДВОКАТ
КОЦОВСКИ

Живого творця! Він лиш сам то знає,
І він мовчит. Ми мусимо терпіти, —
Дехто противитсья йому — все пусто,
Як кажут ангели, — но такі варто,
Бо лішого ї почати ніщо. В духа
Je погляд бистриї, — швидко найде правду.
Як ваше око, смертники, сеїчас
В блідї небеснї синьавї находит
Зірницю ясну, шчо звіщає день.
Ja лубю її, вона така хороша.

Ада
Льуціфер
Ада

А д нї не молишсья?

Отець сья молит

Одному лиш невидимому богу.

Льуціфер

Но всеж то краще представлять собі
Невидимого в видимім.

Ада

Отець

Говорит, шчо самого бога бачив,
Котриї його і матір сотворив.

Льуціфер

А ти го бачила?

Ада

Лиш в його творах.

Льуціфер

Але самого?

Ада

Нї, лиш у вітци,

Шчо на його сотворенї подобу,
У ангелах, тобі подібних, тільки
Ясніших, хоть не так хороших, сильних,
Як ти. Мов яснїй, тихїй південь, сьвітом
Облитї вни; а ти подібнїй радше
До ночи ясної, шчо в довгї, білі
Хмар пасмуги пурпурне небо вбере,
І незглубимим морем звїзд засїє.
І блискотьат вони на темнім зводї,
Немовби кожда хтіла сонцем статись,
Пречуднї, незлічимї, — і маньат
Нам серце з груди, блиск льут так лагіднїй

Шчо аж до сліз мја зрушујут; і ти так.
Здаєсь, шчо ти нещасниј; не роби ј нас
Нешчасними! Бач, — плачу за тобоју!
Плач, плач! Сліз море поплине!

Льуціфер

Ада

Льуціфер

Ада

Льуціфер

Від мене?

Від всіх.

Яких всіх?

Від тих міліонів

І міріад, шчо всьу безлюдну земљу
Засельят і все пекло наповнят, —
А с твого лона вијдут!

Ада

Каін, Каін, —

Він проклинаје нас!

Каін

Цить, нај говорит!

Ја з ним піду.

Ада

Куди?

Льуціфер

В такі місцья,

С котрих поверне за годину, но
Пізнаје більше, ніж за много літ.
Хібаж се мож?

Ада

Льуціфер

Хібаж не сотворив

Ваш бог сеј сьвіт і всі сьвіти в кількох дньох?
А ја, шчо помагав јому
При творінью, хібаж усі ті твори
Не зможу показати за годину?
Веди мја!

Каін

Ада

Льуціфер

І він верне за годину?

Так. Час не је пан наших діл; всьу вічність
Ми можем збити у одну годину,
Годину в вічність можем роздовжити.
Під земну міру не підходьат дужи, —
Но годі вже. Ходи зо мноју, Каін.
А верне він?

Ада

Льуціфер

Не бієсьа, жінко, верне, —

Єдиниї, першиї і посьлїдниї з смертних,
— Крім шче одного — вернесьа живиї
С тих місць до тебе, шчоб тамті німі,
Пусті сьвіти народом заповнити,
Так, як сьу земљу, — бо тепер шче мал
Там мешканців.

Ада
Льуцифер

Деж мешканье твоє?
В просторі сьвіта. Деж би мало бути?
Там де твїї бог, або твої боги, —
Там ја. Усего часть моја: житья
І смерти, вічності і часу, землі
І неба і того, шчо ні небо ні
Земља, а повне тих, шчо заповнїали
Або заповнїат шче і небо і земљу, —
Се все, — мїї дїм! Де Він пан, там і ја, —
А де ја пан, — там він не має місцьа!
Як би не був ја тим, чим вам говорю, —
Чи ж мїг бим бути ту? Та ж ангели
Јего близь нас.

Ада
Льуцифер

Вони і тоді були,
Як змиї до Єви говорив.
Ти, Каїн,
Рїшивсь. Знанья бажаєш — ја ти дам
Знанье і без овочу, котриї би мїг
Єдине те добро твоє згїрчити,

Каїн
Ада

Јаке лишив ти Сильниї. Ну, ходїм!
Веди мїа, јду. (Льуцифер і Каїн відходьат)
Мїї брате! Каїн! Каїн!

Каїн Га, демоне, чи боже, — будь, хто будь ти, —
Чи се земля он?

Льуціфер Щож, не пізнаєш
Землі, с котрої зроблені твій батько?

Каїн Се справді вна? Те сине колісце,
Що котиться в просторі, з другим, менчим
Кружком — до місяця подібним? Сеж
Тої раї? Де мури, сторожі його?

Льуціфер Вкажи ми, де раї?

Каїн Як жеж мож? Між тим,

Коли мов промінь сонця ми мчимося,
Вна мєншає, дрібнішає, щезає,
Розсвічуєся світлом, наче круга
Дрібна звізда, яких мільйони-м бачив
Круг раї блудьачи. Здаєся, чим далі
Ми відлітаєм — що ті дві змішалися
З безліком других звїзд, що вокруг нас,
І побільшили їх число собою.

Льуціфер А якби ти знав, що світи је більші
Від твого світа, що на них жијут
Істоти більші і число їх більше,
Нїж пилинок там на землі, і як би
Пилинка кожда мала жизнь і душу,
Жила і гила і терпіла, — щож би
Тоді ти думав?

Каїн Я б гордився своїм
Знаньєм.

Льуціфер А як би те горде знанье
Було закуте в підлу, грубу глину,
І якби дух твій в гору персь, до світла,
А тіло б путало його в мізерних
Низьких потреб гидкі каїдани? Як би
Твої найбільша роскіш показалася
Униженьєм і привидом брудним,

- Каїн** Шчо тіло жре і духа і манит тьа
Новіі тіла плодити і душі,
Шче слабші, нужденніші шче від тебе?
Духу, не знају смерти ја, но-м чув
Від родичів, шчо вна страшне щось, шчо
Се спадщина гірка, шчо нам дісталась
Від них ураз з житьем. Но скоро правда
Те шчо ти кажеш, (а ја чују в собі
Важку, хоть темну муку тої правди),
То вбиј мја! Бо давати тим житье,
Котрі терпіти лиш будут і мерти, —
Таж се значит — росплоджувати смерть,
Множити горе.
- Льуціфер** Але ти не згинеш
Зовсім; одно щось житиме раз в раз.
- Каїн** Но сего не сказав Тамтој вітцьу,
Коли го з рају виганьав, с клејмом
Прокльатъа на чолі. Но нај пропаде,
Шчо је смертельне в міні, шчо б ја впрочім
Таким, як ангел ставсь.
- Льуціфер** Я ангел; хочеш
Таким, як ја зробитись?
- Каїн** Я не знају
Тебе, лиш тільки знају, шчо ти сильниј.
Ти вказујеш ми те, чого не може
Моја всьа сила досьагнуть. А прецінь
То шче за мало дльа бажанья мого.
- Льуціфер** Чогож бажaje те горде бажанье,
Таке горде, шчо аж іс червјаками
У пили ријесь?
- Каїн** А шчо ж ти, так сильниј,
Ти, шчо природу, вічність обньав духом, —
А всеж нещасниј?
- Льуціфер** Я такиј, як бачиш.

Прото ј тебе питају, чи хотівбишь
Безсмертним бути?

Каін

Тиж сказав, шчо мушу
Безсмертним бути. Доси сего ја
Не знав. Но як вже мушу, то навчи мја
Чи в шчастьу чи в нешчастьу на перед
Своју безсмертність чути.

Льуцифер

Заким ја шче
Пришов до тебе, ти вже вмів се.

Каін

Льуцифер

Каін

Льуцифер

Ти мучивсь.

Чиж та мука буде вічна?
Побачиш — ти і всі тобі подібні.
Но гльань, чи се не красота?

Каін

О чудниј,
О незглубимий сьвіте! О ви стада
Блискучих, незлічимих звїзд! Скажіт,
Шчо ви? Шчо та блакітна бездна, етер
Бездонниј, у котрім пливете ви,
Як листье зісхле ја видав пливуче
На кришталювих фальах рајських рік?
Чи ваша путь означена, чи може
Мчитесь ви сьліпо в воздушнім просторі
В безмірну даль, дльа думки недостижну,
Шчо духа бесконечностьу пјанит?
О боже! о боги, чи хто ви будь там, —
Як ви хороші! Як хороші діла,
Чи власні тіла ваші ті, чи шчо се!
О! дајте вмерти ми, як мрут атоми,
(Коли вни мрут), або пізнати вас,
Всю силу ј мудрість вашу! Хоть ја прах,
Та мисль моја безсмертна! Ох, ти духу,
Убиј мја, або дај погльануть з близька!
Льуцифер Чиж се не близько? Гльань назад, на земльу.

Каїн Де вона? Нічо не бачу, тільки безлік
Сьвітел.

Льуціфер Онтам.

Каїн Не бачу жі.

Льуціфер Ади,

Вона блишчит.

Каїн Онто?

Льуціфер Так.

Каїн Що ти кажеш?

Я бачив часто огньані мушки;

В ночі в хашчах та на лугах зелених

Літали вони, а блиск їх був яснійшиј,

Як того сьвіта блиск, шчо носит їх.

Льуціфер Ти бачив і мушки ј сьвіти — однако

Хороші ј ясні; — шчо ж про них гадајеш?

Каїн Вони гарні — кожде в своїм власнім крузі,

А ніч обом јім додаје краси —

Дрібонькіј мушці золотіј у гају,

І звіздам вічно в безмірі імчачим, —

Значитсьа, — ніч їх водит.

Льуціфер Але јак?

Каїн Отсе вкажи ми.

Льуціфер А глядїть посьміјеш?

Каїн Або ја знају, чи посьміју! Доси

Все, шчось вказав ми — сьмів ја оглядати.

Льуціфер Ходиж. А шчо хоч бачить, чи безсмертні,

Чи смертні річи?

Каїн Що се, „річи“?

Льуціфер Все.

Но шчо тепер најближче серцьу твому?

Те, шчо ось бачу.

Каїн Но шчо хтів ти бачить?

Льуціфер То, шчом ніколи шче не бачив, шчом

Каїн Не міг шче бачить, — тајемниці смерти.

Льуціфер

Щож, як побачиш вимерлі вже твори,
Так як вже много бачив јесь безсмертних?
Вкажи!

Каін
Льуціфер
Каін

Ну, в лет на наших сильних крилах!
Јак порем ми блакіт! Шчезајут звјзди!
Земља! Моја земља! Де вна, вкажи ми!
Ја син јејі!

Льуціфер

Тепер јејі не видно,
Вона пилінка в сьвіті, так јак ти
На ніј; но ти на нју повернеш, — мусиш
Вернути відси в прах јејі назад;
Обом нам з него в вік не отръастисья.
Кудиж ми јдем?

Каін
Льуціфер

Побачить те, шчо було,
Побачить тінъ тамтого сьвіта, шчо
Твоја земља одна лиш з него крішка.
Та јакже? Сьвіт не је новиј?

Каін
Льуціфер

О, сьвіт
Так давниј, јак житье, а вно давніјше,
Ніж ја, ти, ніж усе, шчо більшим
Здајесь від нас обох. Је много річеј
Безкрајіх; многі т м гордьятсья, шчо вни
Без початку, а початок јіх низькиј,
Јак твіј; і крашчі річи пошчезали,
Лишивши місце бридшим, аніж ми
Подумать можем. Час лиш і простір
Істнујут все ј ніколи не загинут.
Но зміна, се не смерть — окрім дља глини.
А глина — ти, і те лиш розуміјеш,
Шчо було глинов, — те і тут побачиш.
Глину? Шчо ти, і ја те можу бачить.
Летім!

Каін
Льуціфер
Каін

Померкли сьвітла всі нараз, —
Хоть так іношчо сјали і більшіли,

Немов сьвіти цілі.

Льуціфер

Вни ј је сьвіти.

Каін

Рајі је тож в них ?

Льуціфер

Може.

Каін

Льуде також ?

Льуціфер

Так, — або вишчі твори.

Каін

Так? І змијі?

Льуціфер

Чиј можуть льуде бути без них? Чиј льуде
Лиш мајут право жити — гади ні?

Каін

Јак ми далеко вже від звїзд! Скажи,
Де летимо ми?

Льуціфер

В тінеј сьвіт, між твори,

Шчо вимерли, між твори, шчо шче будут.

Каін

Јак темно ту! Всі звїзди пошчезали.

Льуціфер

А прецінь бачиш.

Каін

Шчось, мов жар страшниј!

Не сонце се, не звїзди ані місьаць, —

А навіть синьава нічного неба

В густіј втонула тьмі; а прецінь виджу

Огромні, чорні маси, — не такі,

Јак ті сьвіти, шчо ми отсе минули,

Шчо, бачилось, јасніли і жили,

Хоть навіть зблідло сьвітло јіх далеке,

І з близька форми різніјі виднілись,

Глибокі доли, гори височезні,

Одні огнем палајучі, а јінчі

Залиті рівним, незміримим морем,

Сесі круг себе сьвітлі паси мали,

Тамті знов місьаці летучі, так

До мојејі землі подібні! Ту

Понуре все.

Льуціфер

Але виразне. Хочеш

Смерть бачити ј давно померлі твори?

Каін

Хотїть — не хочу. Знају, шчо смерть је,

Що батьків гріх мене і батька з всім,
Що звесья нашим — смерти призначив;
Тож радбим сеґчас бачить те, шчо такі
Колись побачить мушу.

Льуціфер
Каїн

Гльань.

Лиш пітьма.

Та пітьма.

Льуціфер

Так все буде. Але ми
Втворімо брами смерти.

Каїн

Чорні хмари
Вальат кругом; — шчо се?

Льуціфер

Вступај!

Каїн

А верну?

Льуціфер

Конечно. Хтож би намножив льудеј
Для смерти? Шче порожне јејі царство, —
Колись заповнится; се ти і рід твој
Јего заповнит.

Каїн

Розступились хмари
В широке колесо довкола нас.

Льуціфер

Ступај наперед!

Каїн

Ну, а ти?

Льуціфер

Не бієсьа!

Без мене ж ти б не був з землі сьа рушив!
Ну, далі, сьміло! (Шчезајут у хмарах.)

II.

Пекло.

Льуціфер і Каїн.

Каїн

Як глухо, пусто в сумрачнім тім сьвіті!
Ні! бачится, сьвітів ту много; льуду
В них більш, ніж на огромних, јасних звіздах,

Що там в горі так густо кружат, більш
Подібні до блискучих жителів
Небес незримих, ніж до тіл, служачих
Помешканьом живим істотам; тільки
Зближаючись до них, ја бачив в кожді
Твердих матерій склади бесконечні,
Способні радше плодити житье,
Ніж жити і дихати самі. Но ту все —
Лиш тінь та мгла, мов спогадки неясні
Минулих днів.

Льуціфер

То царство смерти! Хочеш

І ти остати жительом його?

Каїн

Не відповім на теје, пок не знају,
Що је в нім справді. Но як те в нім је,
Що в своїх довгих бесідах мій батько
Говорит — боже, то се щось таке,
Що і думать страшно! Нај буде прокльатиј,
Хто винајшов житье, що смерть лиш плодит!
Ту дрібочку житья, котре жије,
А гинуть мусит, стратити житье,
Хоть без вини!...

Льуціфер

Таж се клинеш ти батька!

Каїн

Чи ж він мја не прокльав, коли мја сплотив?
Чи не прокльав мја в матери утробі,
Лідьачи плід заказаниј?

Льуціфер

Се так;

Прокльатье за прокльатье. Но дітеј
І брата?

Каїн

Нај паде і на них частина,
На брата, на дітеј! Прокльатье прецінь —
Єдина спадщина моја! Прокльатье
І їм лишају. О безмірні, темні
Простори, — мглисті, величезні тіни,
Одні доразу видні, другі ледво

Сьлідні, но сильні всі ј понурі, — хто ви?
Жијете ви? Жили?

Льуціфер
Каїн
Льуціфер

Се ј те по троха.
Щчо ж смерть таке?

Каїн
Льуціфер
Каїн
Льуціфер

Чи ж творець ваш не мовив,
Щчо смерть — також житье, лишень інакше?
Ні, він сказав лиш, щчо все вмерти мусит.
А не сказав, то скаже шче колись.
Щчасливиј буде день тој!

О, щчасливиј!
Жаль тільки, щчо неказані тортури
Принесе, вічні муки незлічимим,
Щче ненародженим мірјадам душ,
Щчо зродьатся дльа мук, самі
О тім не знајучи.

Каїн

Щчо се, ті тіни
Огромні в коло мене? Не такі вни,
Як ангели, щчо рају брам пильнујут,
І не такі, як чоловік, як Авель,
Адам, ја, сестри ј діти наші. Прецінь
Подоба в них, коли не льудська
Ј не ангельська, то щчось таке, щчо
Не ангел, але вище від льудеј,
Величне, повне сили і горде,
Хороше, хоть і дуже дивовижне.
Таких істот не бачив ја. Нема в них
Крил ангельських ні льудського лица,
Ні форм звір'ачих, — ні, нічо такого,
Як нині шче жије. А всеж вни сильні,
Хороші, рівні најсильнішим
І најкрасшим з жијучих, хоть до них
Так неподібні, щчо не сьмів бим звати
Живими јіх.

Льуціфер

А такі вни жили.

Каїн Де?

Льуціфер Там де ти.

Каїн Коли?

Льуціфер Вони засельвали

Те, шчо ти звеш землеју.

Каїн Адам першиј.

Льуціфер С таких, як сам — то першиј, — хочь не годен
Посьлідним быть з јіх роду.

Каїн Шчож вони?

Льуціфер Те, чим ти будеш.

Каїн Но чим вони були?

Льуціфер Жили пишні, розумні, добрі, гарні,
О тільки вишчі від твого вітцьа
В рају, о кільки в зопсутью гнилім
Тебе і твого сина перејде
Стотисьачне далеке поколінье;
А зваж по собі, як слабе вно буде.

Каїн Ах, і вони вигибли?

Льуціфер Зі свого сьвіта, —
Як із землі колись твій рід.

Каїн І був то
Ліх сьвіт?

Льуціфер Так.

Каїн Але не такиј, як нині;
Тепер він за малиј і за нужденниј,
Шчоби такі носити твори.

Льуціфер Сьвіт був крашчиј.

Каїн Пошчож пропав?

Льуціфер Спитај у того, хто
Звалив го.

Каїн Але як?

Льуціфер Невпинна, льута
Руіна ј знишченье змінили сьвіт тој
У хаос, іс котрого він повстав був.

Те, хоть в часі лучаєсь рідко, прецінь
У вічності вно часте. Ось ходи,
Погльань на ту минувшість.

Каїн
Льуціфер

Ах, страшна вна!
Але правдива. Гльань на тії тіни:
Вони були колись живі, як ти.

Каїн
Льуціфер

А буду ја такиј, як вни?
Нехај ти
Тој скаже, хто тья сотворив. Ја вказују
Лиш то, шчо з давних прасьвітів лишилось.
А чим були вни, чујеш сам, лиш слабше
О тільки, о кілько меньш чутья у тебе,
О кілько менше вічного добра
Дістав ти — розуму і сили тіла.
Одно лиш вјаже з ними тебе — житье;
Одно лиш спільне в вас обох — се смерть.
Все проче, шчо је в тебе, личит хробам
В багні, в намулі сплдженим з окрајців
Величнійшого сьвіта, — шчо, розбитиј, ставсь
Планетоју нужденноюју — землеју,
Житлом льудеј, котрих найбільше шчастье
Те мало бути, шчоб сьліпі жили
В рају дуреньства, шчоб немов отрути —
Знанья бојались. Гльань, шчо з вишчих тих
Істот лишилось, — догадајсь, які
Були вни за житья! Як ні, як прикро
Тобі — вертај домів, ори, як доси
Твердују скибу, ја замчу тья швидко.
Ні, туј лиши мја!

Каїн
Льуціфер
Каїн

Доки?

Вічно. Аджеж
І так пријдєсь колись з землі сьуда
Вертатись; радше лишусь ту відразу.
Житье ми збридло. Ту в тіј тьмі останусь.

Льуціфер Ні, годі. Все ту — дісна правда, — но
Ти все те бачиш, мов крізь сон. Щоб жить ту,
Тре перед тим те перејти, шчо всі ті
Істоти перејшли — ворота смерти.

Каїн
Льуціфер В якіж ворота ми сюда зајшли?
В мої, — но ними мусимо вернути.

Моја се сила дихати даје
Тобі ту, де крім тебе шче нічо
Не дихало. Огльань сесь крај, но ту
Лишитись не гадај, аж час твої пријде.

Каїн А ті, чи можут шче вернуть на земљу?

Льуціфер Ні, — їх землі нема, — вона в руїнах!

Ані одного місця не пізнали б
Вни на нові, не зовсім стверді шче
Поверхности! Их сьвіт пропав! Ах, шчо се
За чудниј сьвіт був!

Каїн Чи ж земля не чудна?

Хоть важко јі орати, та не то
Давит мене, шчо тра боротись з неју,
А то, шчо всејі красоти јејі
Вживать не можу без грижі, шчо својіх
Думок невпинних наситить не можу
Знаньем, — ні тисъачних трівог приспати
Трівог о те житье, трівог о смерть.

Льуціфер Чим је твої сьвіт, — те бачиш, — но не можеш
Поньати ј тіни того, шчо було.

Каїн А ті огромні твори, ті страшила,
Не так, здаєсь, розумні, јак тамті,
Котрі ми јно шчо бачили, — подібні
Де в чім до диких лісових звірів
Землі, до велитів, шчо в гушчаках
Ревут в ночи, лиш десять раз страшніші
І більші; ростом вищі, ніж рајськиј
Мур недоступниј; с поглядом огнистим,

Як херувима меч при раїських дверох ;
З зубами, наче конарі дерев
Без гильа і кори, — хто вни ?

Льуціфер

То само

Що мамути у твоїм сьвіті — кости їх
Лежат глибоко в глині.

Каїн

Всі мертві ?

Льуціфер

А щож ! Твій рід слабиї в віні із ними
Гнеть вигиб би, і прокльатє, що тьажит
Над ним, на кім жеб сьа могло сповнити ?
Але по щож віна ?

Каїн

Льуціфер

Хіба не тьамиш,

Що Він так хтів, коли вас з рају вигнав ?
Віна всім творам, — так, — і смерть усім,
І біль дльа многих, мука і грижа ;
Се овочі заказаного древа.

Каїн

Чи і звірі їх јили, що також
Вмирати мусьат ?

Льуціфер

Творець ваш сказав,

Що вни дльа вас, а ви дльа него. Чиж
Їх доля маје бути крашча, аніж ваша ?
Як Адам впав, то з ним і все упало.

Каїн

Ах, нещасливі жертви ! Їх прокльатє
Адамове давит, як і дітеј

Адамових, хоть вни ј не јили плоду,
Не мајут нашого знанья гіркого !

Та ні, — брехня — јакеж у нас знанье ?
Знанья ми овоч смертьу окупили,

Тавсе ж — знанья — а щож тепер ми знајем ?

Льуціфер

Хоть то, що смерть веде д найбільшому,
А нај ід најпевнішому у знанью,
Ід тому : що дльа всіх вна најпевніша.

Плід був смертельниј, але щож — правдивіј !

Каїн

Простори темні — виджу вас, но що в вас —

Не знају.

Льуцифер

Бо шче час твој не пријшов,
Бо тіло духа не піме ніколи
Доразу. Але всеж і то значит щось —
Знати, шчо је такі простори.

Каін

Ми

Давно вже знали, шчо је смерть.

Льуцифер

Но того

Не знали ви, шчо је по смерти.

Каін

Чи ж

Тепер ја знају се ?

Льуцифер

Таж бачиш! Стан се,

Стани розличні, не такі як твої.

Шче нині рано сего ти не знав.

Каін

Но все јакесь так мглисте і понуре.

Льуцифер

Не бісь, — с часом усе вно пројаснитсьа.

Каін

А тој безмірніј, јасніј пласт блакітніј,

Шчо велично розливсь над нами, мов

Вода, подібна до води рік рајських,

Шчо по при дім міј котьатсьа, лиш сесь

Без крају, берегів, мов етер, — шчо се ?

Льуцифер

Подібні на землі је, тільки меньші.

Над ними діти житимут твої, —

Се океану тінь.

Каін

Він сам, мов сьвіт,

Мов плинне сонце... А шчо се за твори

Гульајут по јего блискучих фальах ?

Льуцифер

Ті, шчо жили в нім, велити предвічні,

Льевјатани.

Каін

А тој огромніј гад,

Шчо з бездни виставив страшенну гриву

І голову звів вище десять раз

Від највишчого кедру, мов би хтів

Цілі сьвіти обвити ј здрухотати, —

Льуціфер Чи він такий, як тої, що в раїу грівсьа?
Каїн Се Ева скаже, чи такий її звів.
Льуціфер Ні, сеї страшниї. Тамтої був певно крашчиї.
Каїн Ти го не бачив?

Бачив не одного
З їх роду ї назви, но не того, що
Підмовив її, — ані йому подібних.

Льуціфер Отець не бачив?
Каїн Ні, — його лиш мати
Намовила за радоїу змиїї.

Льуціфер Мії друже, як тьа жінка, — женщина
Яка будь стане намовльять до чоґо, —
Вважаї наперед, хто ї її намовив.

Каїн За пізна рада! До чоґож би шче
Змиїам підмовльувать жінок?

Льуціфер Же дешчо,
До чоґо може звести жінка мужа,
Муж жінку. Накажи синам, нај стережутсьа!
Я шчиро раджу, бо звичаїно з свого
Гіркоґо досьвіду. Та шчо, не станесь,
Як раджу, — ну, і не велика шкода!
Не розуміїу сего.

Каїн Се најліпше.
Льуціфер За молодїї шче ти ї твії сьвіт! Ти мислиш,
Шчо дуже ти нещасниї, переступниї, —
Шчо, правда?

Каїн Переступків ја не знаїу,
Но больу много ја зазнав.

Льуціфер О першиї
Потомку најперших льудеї! Весь стан твії
Теперішниї: грїхи (а злиї ти справді)
І біль (а біль також ти знаїеш), — то
Невинниї, чистиї раї напротів того,
Чим швидко можеш стати, — а і то знов,

Ціла та мука — рај напротів того,
Що пізні правнуки твої, поволи
Намножившись, мов порох (справді тільки
Јого ј размножат) — діјати ј терпіти мут.
Тепер назад на земљу!

Каін Чи на то лиш

Завів-с мја ту, щоби ми то сказати?

Льуціфер Хібаж ти не хотів знанья?

Каін Такого,

Котреб вело до шчастья.

Льуціфер Скоро правда

Веде до шчастья, — мајеш јі.

Каін О, добре

Зробив бог батька мого, наказавши
Нешчасне древо.

Льуціфер Ліпшеб був зробив

Јак би не був садив го. Хто не знаје

Зла, тој шче перед злом не је беспечниј;

Вно часть у сего, — робитсьа, јак мусит.

Каін Усего? Ні! Міј дух добра бажаје.

Льуціфер Хто не бажав би? Хто шукаје зла

Дља зла самого? Но воно конечно

Мов закваска дља всего, шчо істнује.

Каін А ті сьвіти пречудні, шчо ја бачив,

Заки ми в сеј крај сумрачниј втонули, —

Далекі, јасні, без ліку, јаркіјі, —

В них зла нема, за надто вни хороші.

Льуціфер Ти здалека јіх бачив.

Каін І шчо ж с того?

Віддаль лиш блеск зменьшила, — зблизька він

Запевно шче несказано сильніјшиј.

Льуціфер Шчо најкрашче здајесь ти на земли, —

Пригльансьа з близька тіј красі.

Каін Гльадів ја.

- Льуціфер** Що найкраще, — то найкраще із близька.
Так ти здаєсь. Шчо ж се таке, шчо зблизька
Здаєсь ти кращим, ніж краса далека ?
- Каїн** Моја кохана Ада ! Ясні зорі
І темне небо в півночи і місьаць,
Мов дух або сріблистиј духів дім,
Змрік і пречудниј сонцьа схід і захід
Несказано хорошиј, шчо з очеј
Роскішні сльози витиска́, коли
Поволи гасне і міј дух нечутно
Летит за ним в безодню хмар вечірних, —
Тінь лісова, — зелениј луг, — спів птахів,
Шчо по росі несесь, мов звук лубови,
І с херувимів псальмами мішаєсь,
Коли заходит змрік над рајські мури, —
Все це дльа мого ока ј серцьа меньше,
Ніж Адино лице ; від неба і землі
Відверну очи, шчо б на ньу дивитись.
- Льуціфер** Вна так хороша, јак лиш може бути
Слаба істота смертна в першім ранці
Землі, јак першиј плід лубови перших
Смертельних родичів, — но се манá.
- Каїн** Ти так гадаєш, бо-с не брат јејі.
- Льуціфер** Ја тим брат, у котрих дітеј нема.
- Каїн** Значит, нам, лудім не товариш ти.
- Льуціфер** Но може ти міні товариш. Ну-тко,
Коли у тебе пара так хороша,
Шчо всьа краса нічим супротів нејі, —
Чож ти нещасниј ?
- Каїн** Ја чому ? А чом
Нешчасниј ти ? Чом все ? Тој, шчо створив нас, —
Він тож, хоть творець, шчасьта знать не мусит !
Бо чи то шчасьте — нищчить те, мчо сам
Створив ? А прецінь, јак міј батько каже, —

Він всемогущій! Відкиж зло взьалось,
Коли він добрий? Я про те питаю
Вітця; тої каже: зло, то стежка до
Добра. Се диво! Малож би добро
Від найбільшого свого ворога,
Від зла родитись? Ось колись, гляджу, —
Вкусила гадь ягнья; худоба бідна
Запінена качаєсь по землі,
А мати жалібно блеє в страху.
Отець мій вирвав зілье, приложив
До рани і поволеньки ягнья
Пришло до себе, піднялось і знов
Почало ссати матір, шчо дрозачи
Лизала радісно свою дитину.
„Дивись, сину, скаже батько, — як
Із зла добро їде“.

Льуціфер
Каїн

А ти шчо?

Мовчав, —

Бо він отець мій. Алем погадав си,
Шчо дльа ягнвати најлішеб було,
Як би нічо го не вкусило, — аніж
Своє житье маленьке мало так
Страшноју муков окупить, хоть лік
І переміг жеї.

Льуціфер

Но ти сказав,
Шчо над усе тоту кохаєш, шчо
Ураз стобоју ссала груди Еви,
А нині своїми годує твоїх
Дітеї. —

Каїн

Так! Чим би ја без неї був!

Льуціфер

А ја чим?

Каїн

Ти хіба нічо не любиш?

Льуціфер

А бог твій любить шчо?

Каїн

Всіх нас, як каже

Льуціфер Отець, — хоть в жизни того в нас не видно.
Так тож не видно, чи ја лубју, чи
Не лубју, — окрім лиш великих цілеј,
Всесвітних, супротів котрих усе
Мов сьніг шчезаје.

Каін Сьніг ? Се шчо таке ?
Льуціфер Будь рад, шчо го не знајеш. Твојім внукам
Він дасть сьязнать вкрајах хмарних, холодних.

Каін Так ти не лубиш таких, як ти сам ?
Льуціфер А лубиш ти себе ?

Каін Так, — но шче більше
То, шчо житье моје красит, шчо вишче
Ніж ја, тому, шчо ја го лубју.

Льуціфер Лубиш,

Бо гарне, так як јаблоко колись
Було дльа Еви. Як краса загине,
То і лубов твоја, мов дим розвієсь.

Каін Краса загине ? Як се може бути ?
Льуціфер Час јі зітре.

Каін А отже час не стер

Льуціфер Краси ні з Еви ані з батька мого.
Зажди шче троха, — ввидиш, шчо вна згине.
Каін Жаль ! А ја такі ј погадять не могу,
Щчоби лубов моја пропала. Аджеж
Як шчезне јіх краса, то Він, јіх творець
Шче більш від мене стратит, як таке
Прекрасне діло зопсујєсьа.

Льуціфер Жаль ми
Тебе, шчо лубиш то, шчо гнеть зівјане.

Каін Міні тебе жаль, шчо нічо не лубиш.

Льуціфер А брат, — чи лубиш і јого ?

Каін Чому ні ?

Льуціфер Отець твој лубит го, і бог.

Каін І ја.

Льуціфер То дуже смирно і гарно.
Каїн Смирно?
Льуціфер Він
По тобі другий родивсь, — його мати
Найбільше любить.
Каїн Най го любить та,
Котру змія підмовила!
Льуціфер А батько?
Каїн Та щож? Чиж не любити те, що люб'ят всі?
Льуціфер Ягова тож, повільний пан, лагідний
Раю пустого садівник, і він
Всьміхаєсь рад на Авелья глядючи.
Каїн Я не видав го, — чи сьмієсь — не знаю.
Льуціфер А ангелів видав?
Каїн Часом.
Льуціфер А всеж
Чень замітив ти, що і їм Авель милий;
Від него жертви наймиліші богу.
Каїн Замовкни, — що говориш ми о тім?
Льуціфер Бо ти о тім вже думав.
Каїн А хоть думав, —
По що будити мисли в мні, що... (запинаєсь)
Духу!
Я в твоїм світі; ти про мій не згадує.
Ти показав ми дива, велитів
Старого світа, іс котрого наш
Лиш купа звалищ, — ти вказав ми звізди —
Світи безмірні, між котрих земля —
Далекий, темний призвідок, — всі таїни
І бездни житні, — ти вказав ми тіни
Іс того царства, про котре Адам ми
Сстрахом лиш згадував, — іс царства смерти;
Ти показав ми много, но не все;
Вкажи ми, де жиє Ягова, де

Льуціфер Добро робити, то чому ж не робиш?
Чом тої не робит, шчо вас сотворив?
Я не творив вас, — не моје ви діло,
Але јего.

Каїн Лиши ж нас в него, або
Вкажи ми твій дім і јего.

Льуціфер Се міг бим.
Пријде тої час, коли в однім з них будеш
На віки жити.

Каїн Чом же не тепер?

Льуціфер У твого духа сили не стаје
В лад звести ту дробину, шчо ти бачив, —
А ти шче прешсьа у великиј тајник,
У царство двох основ всего сутья!
Ти бачить хочеш јіх на темних тронах!

Каїн Пóроше, зупинись! Як бис побачив
Одну лиш з них, — ти згинув би на місци.
Льуціфер То нај і згину, нај лиш јіх побачу.
Се каже Еви син, шчо јабко зјіла!
Но ти распавсь би а не бачив јіх.
Шчоб бачить, треба в іншиј стан віјти.
Смерть?

Каїн То лиш почин.

Льуціфер Добре! Меньш јі бојусь,
Пізнавши, шчо і вна д чомусь веде.

Льуціфер Тепер на земљу віднесу тья знов;
Множи Адамове там племја; јідж,
Пиј, сьміјсьа, плач, льякајсьа, спи і згинь.

Каїн По шчо ж ти вказував ми все, шчом бачив?
Льуціфер Ти хтів знанья. А в тім, шчом показав ти,
Хіба ж ти не пізнав себе самого?

Каїн Ах, ја здајусь нічим!
Льуціфер Вся ваша мудрість
Не діде дальше поза те: нічим ми;

Каїн

Льуціфер

Перекажи се своїм дітьом; много
Мук ошчадит їм певність сеї правди!
Високиї духу, — гордо ти говориш,
Но по над тебе је шче вищий хтось!
Ні! Клинусь небом, де панує Він,
Безоднеју, всім сьвітом, і житьем,
Котре обом нам спільне, — ні! Він в боју
Спроміг мене, — но він не пан мій. Всі
Лому кланьајуться, — ја ні. Ја борьусь
З ним, як боровсь у највищому небі.
У вічності, в просторі незміримім,
У незглубимій бездні царства тьми,
Ја все і всьуди борьусь з ним. Сьвіт кождий
І зорья кожда, кождий атом жизни,
Все мусит впасти на вагу, аж поки
Скінчитсья бії великиї, — а скінчитсья
Не швидше, аж ја згину або він!
А чиж нам, вічним, згинути је змога?
Чи втихне льута взáјимна ненависть?
Він дужчий — слабшого злим називаје, —
Јакеж добро він робит? Як би ја
Јого спроміг, тоді јого би діла
Були викльучно злі. А ви, нові,
Недавно зродженії смертні, — шчо він
Дав доброго вам на ваш сьвіт маленькиї?
Не много, тільки горечі досипав.
Вертајже знов на земљу і гльади,
Јакі шче дари там на вас зіслав він!
Добро і зло стајесь добром і злом
Само собоју а не через того,
Хто го даје! Як він вам дасть шчо добре,
Кажіт се сьміло; јак вам зле шчо дасть,
То не кажіт, шчо зло від мене, поки
Не доконајетесь про все! Не вірте

Каїн

Льуціфер

Каїн

Ні, не цілуй го, — не телер, він швидко
Пробудитсьа; його південний сон
Мине швиденько, — не буди го швидше.
Так, так. Не буду ја будить його.
Він спит, всьміхайесь! О, всьміхайесь і спи,
Малиј, шчасливиј пане сего сьвіта,
Так молодого, як і ти! Всьміхайесь
І спи! Шче дни твої ј години јасні,
Невинні! ти шче овочу не кушав;
Не знајеш шче, шчо нагиј ти! Чи мусит
Пријти ј дља тебе час важкої муки
За грїх не твої ні мїј? О спи спокїјно!
Ось дужшиј усьміх личко румьанит,
Дрожат його прозїрчастї повіки
Ј рісниці чорні, як тој кіпарїс
Над ним, — до пів отверті, а с під них
Виднїєсь јасне, сине, сонне око.
Јому шчось снитсьа. Шчо? Рај? О, витај
В нїм, в страченїј вітцївщинї! Хоть в снї
Гльань на заказане, шчасливе місце!
Мїј Каїн, — не шепчи ти над дитинов
Такї слова понурї! Чо тужить?
Чо жалувать все за рајем пропалим?
Ми насадїм новиј рај.

Ада

Каїн
Ада

Де?

Тут, або

Де хочеш. Де ти је, там ја не чују
Утрати того чудного рају.

Досить тебе ми і дїтеј, вітцѣа,
Сестри коханојї і брата ј мами,

Шчо нам дала житье ј добра так много!

Каїн
Ада

О так, і смерть в додатку до добра.

О Каїн, — тој гордиј дух, шчо водив тѣа
Сьвітами, — шче тѣа в більшиј сум вігнав.

Я думала, що дива ненаглядні
І таїни світа і прасвітів картини
Знаньєм спокійним наситят, утішат
Твій дух, — а вно, як бачу, провідник твій
Згіршив ще лихо. Но всеж ја му вдячна,
Все му прощају за того, що швидко
Вернув тѣа.

Каїн
Ада

Швидко?

Двох годин нема ще,
Як ви пішли; дѣа мене вни були
Страх довгі, — но по сонцѣу — дві години.
А прецінь був ја близько сонцѣа, бачив
Світи, котрим колись воно світило,
Світи, котрим не сјатиме ніколи
Ані не сјало. Бачилось, — роки
Довжезні ја літав.

Каїн

Ні, — лиш години.

То видно, дух власть маје над часом
І мірит го лиш тим, що бачит, будь вно
Приємне або прикре, — бесконечне
Або дрібне. Ја бачив твори незглубимі
Предвічних сил; минав світи загаслі;
Глядів у вічність, і, здавалось, кілька
Краплин взяв бесконечности јејі.

Але тепер знов чујусь так дрібним!
Дух правду мовив, що весь ја — нічо.
Він так сказав? Јегова так не каже.

Ні, — доста вже, що нас нічим зробив!
Отуманив наперед порох блеском
Рају і вічности, — відтак прогнав го:
Јди прах до праху! І за що?

Ада
Каїн

Ти ж знајеш,—
За родичів гріх.

Каїн

Що ж він нас обходить?

Ада

Вони згрішили, — нај вони і мрут.
Не мов так Каїн, не твоја се думка,
А того духа, шчо с тобою був.

Каїн

Ја вмерла б радо, шчо б вони жили.
І ја б умер, коб жертва наситила
Јого, неситого житья, — коб син наш
Малиј, шчо онде лубо спит, ніколи
Не знав відтак ні горья ані смерти,
І не лишав јіх в спадку дітьом своїм.

Ада

А чень колись јака велика жертва
Сьвіт вибавит?

Каїн

Невинниј пожертуєсь
За винних? Що ж би се була за правда?
Таж ја невинниј. Шчо ја завинив,
Шчо мају бути жертвою за гріх
Поповнениј, заким шче ја родивсьа?

Ада

І пошчо маје знов хтось жертвуватись
За тој чужиј, предківськиј гріх? І чиж
Се справді гріх такиј — знанья шукати?
Ах, Каїн, — ось ти ј сам грішиш, — бежбожно
Здаєсь ми бесіда твоја.

Каїн

То кинь мја.

Ада

Ніколи, хоть би ј бог тебе покинув!

Каїн

Шчо се?

Ада

Два вівтарі, котрі поставив,
Зак ти в сьвітах був, Авель, шчо б на них
Принести богу жертву, јак ти вернеш.

Каїн

А јак він знав, шчо ја так радо стану
Палити жертви, јак ось він день в день,
Покірно схилениј — тота покора
То більше страх, ніж честь, — то підла штука,
Шчо б окупити ласку творца!

Ада

Ні,

Він добре робит.

Каїн

Найже си ј жертвује!
У мене ніщо жертвувать.

Ада

Плід земниј,
І сьвіжі парости ј пречудні цьвіти, —
Се все дльа господа пријемна жертва,
Лиш принеси јі с скрухов, смирним серцем.

Каїн

Ја мучивсьа, орав, копав і піт лъав,
Јак Він закльав; чого шче хоче в мене?
За шчо коритись? Чи за боротьбу
С природоју, заким вна хліб ми дасть?
За шчо му дьакувати? Чи за то,
Шчо — порох, ријусь в поросі, аж сам
Знов в порох змінъусь? Ја нічо; кој так,
По шчо ж фальшивить шче за те „нічо“,
Ј чинитись, шчо мій биль дльа мене милиј?
А скруха? За шчо? Чиж гріх батька мого
Вже не відкуплениј всім нашим горем,
Чи не буде відкуплениј аж надто
Тим морем горьа, шчо жде рід Адамів?
Мій спјачиј, лъубиј син не знаје того,
Шчо в нім је зарід бесконечних мук
Дльа міріад. Волів бим в сні невиннім
Узьати го ј розбити о скалу,
Ніж маје жити, шчоб — —

Ада

О боже! Каїн—

Не рушај го, — моју, твоју дитину!
Не біјсь! За всі ті звізди, за всьу міць,
Шчо котит јіх, ја б не діткнув јего,
Хіба устами — шцирим поцілујем.

Каїн

По шчо ж такі страшні слова говориш?
Ја лиш сказав, шчо крашче б му загинуть,
Ніж плодити колись таку недольу,
Јака судиласьа јому ј — шчо тьажше —

Ада

Каїн

Ада

Јего потомкам. Но коли тѣ так
Разит сѣ мова, то скажѣм си тѣлько :
Волѣв би був не родитись на сѣвѣт.
Ох, не кажи так ! Јаж би не була
Зазнала шчастѣ матери, шчо кормит,
Годуѣ го і лѣубит ! Стѣј, — збудивсѣ !
Мѣј Енох лѣубиј ! (Иде д дитинѣ) Каѣн, глѣань
на него

Јакиј живиј, цѣвѣтучиј, крепкиј, гарниј
І втѣшниј ! Јак на мене подабаѣе,
Ј на тебе, — скоро-с лѣскавиј ! Тодѣ ми
Всѣ подабаѣемо на себе, правда ?
Отець і мати ј син, — всѣ наші риси
Однакѣ, наче образи у чистѣј
Водѣ, јак фалѣ тиха, і јак ти
Спокѣјниј. О, лѣуби нас, Каѣн, і
Себе длѣа нас, јак ми тебе всѣ лѣубим !
Глѣань, вѣн сѣмѣјесѣ і вѣтѣага ручки,
Глѣадит на тебе своѣјм синим оком,
Немов вѣтаѣе батѣка, і тѣлѣце
Малесенѣке, мов риба, втѣшно мечесѣ !
Забудѣ грижу ! Бездѣтниј херувим
Позавѣдѣв ти батѣкѣвсѣкого шчастѣа.
Благослови дѣтѣа. Шчѣ вно не вѣмѣе
Устами дѣакуватѣ, но вѣмѣе серцем.
Благословѣју тѣа, — јак лиш може лѣудсѣке
Благословенѣство знишчитѣ змијѣне
Проклѣатѣе !

Каѣн

Ада

Каѣн

Ада

Каѣн

Авелѣ

Знишчит, Каѣн ! Благословенство
Вѣтѣа всѣу хитрѣсть змијѣну вѣдверне.
Не вѣрѣу тому, — но благословѣју го.
Глѣань, осѣ надходит брат наш.
Тѣвѣј брат, Авелѣ.
(Входит) Вѣтај, мѣј братѣ ! Божиј мир с тобоју !

Каїн
Авель

Здоров був.

Чув ја від сестри, шчо враз
С потужним духом ти літав далеко
По за звичайні нам границі. Чи то
Такиј був дух, яких видајем часто,
З якими розмовљајем, — як наш батько?
Ні.

Каїн
Авель

Чож ти приставав з ним? Може він
Јегови ворог?

Каїн

Але друг льудеј;

Авель

Чи тој, як звеш го там — Јегова, — теж?
„Јак звеш...“ Ти чудно шчось говориш, брате.
Лиши нас, сестро Адо, на хвилину, —
Ми жертву принесем.

Ада

Прощај, мій Каїн;

Но шче дитину поцілуј. Јего
Невинниј дух і Авельова жертва
Најітебевспокојатіочистьтат! (Відходить з дитиноју)
Деж ти бував?

Авель

Не знају.

Каїн

А шчо ж бачив?

Авель

Каїн

Мертвих і вічних, бесконечних, сильних,
Страшніјі тајники простору, безлік
Сьвітів істнујучих, минувших, — словом
Бездну огромних творів, сонць, земель
І місяців, шчо з музикоју грому
Котились в безмір своїми шльахами;
Так, шчо сказати сего в льудській мові
Не мож. Лиши мја, Авель.

Авель

В твојім оці

Неземниј жар горит; огнем незвиклим
Лице палаје; дивні і важкі
Слова твојі; мій брате, шчо тобі?

Каїн

Міні? А шчо ж би?... Прошу тья, — лиши мја!

Авель
Каїн

Ні, аж враз жертву принесем з молитвов.
Будь ласкав, Авель, — сам жертвуј! Тебе
Јегова лубит.

Авель
Каїн

І тебе чень тож.

Ні, тебе більш, — но шчо міні до того!
Ти ліпше вмієш му служить, ніж ја, —
Ну, і служи му сам, — а не зо мноју.

Авель

Не варт бим, брате лубиј, бути сином
Адамовим, як бим не чтив тебе

Як старшого, і не зазвав тья разом
Зо мнов служити богу, і тобі

Не дав першеньства, так як сьа належит.

Каїн

Но ја не домагавсь першеньства того.

Авель

Тим дужше жаль ми. Прошу тья, тепер хоть
Зроби се! Дух твій, бачитсьа, обдав
Якијсь туман. А се тья упокоїт.

Каїн

Ні, ні! Нічо мене не упокоїт!

Вспокоїт, кажеш? Серцем ја ніколи

Не був спокіјниј, хоть стихала бурья.

Лиши мја, Авель, або ја тебе

Самого лишу туј.

Авель

Ні відганьяј мја!

Сповнімо враз оба сьвјатеје діло.

Каїн

Га, — так, то ј так. Скажи, шчо тра робити?

Авель

Бери си вівтар

Каїн

Ні, ти вибирај;

Дља мене вни — лиш дернье та камінье.

Авель

Ні, вибирај.

Каїн

Ну, сесь.

Авель

Сесь вищчиј, справді

Він личит старшому. Теперка жертву

Приладь.

Каїн

А деж твоја?

Авель

А ось, погльань:

Іс стада первістки і товщ із них,
Скарб пастуха.

Каїн

У мене стад нема;
Рільник ја, — можу дати тільки те,
Що потом своїм с поля добувају. (Збирає плоди)
Гльань, як пишајутся між цвѣтів плоди!
(Оба складајут свої жертви — кождиј на своїм вів-
тари і підкладајут огонь)

Авель

Ти Каїн, старшиј, — наперед молись,
І з жертвою зложи подяку богу.

Каїн

Ні, — ја шче в тім не вправниј, — ти наперед,
А ја відтак, як зможу.

Авель

(Кльачучи) Боже, ти,
Що сотворив нас і вітхнув свіј дух
У наше тіло ј нас благословив,
І, хоть згрішив отець, — ласкавиј дітьом,
Не дав јім вмерти, як були повинні,
Коли б не втишила твој правиј гнів
Твоја безмірна ласка ј доброта,
І не зільляла прощення, мов рај,
Замісто тьажших кар! О царю сьвітла,
Добра, краси і вічності, — ти, без
Котрого все булоби зло, — с котрим
Нічо не може бути зло, хіба
Для дальших цілеј вічної лубови,
Котрі, хоть незглубимі, всеж сповнѣатся, —
Ось першиј твој пастух покірно першиј
Стад приплодок тобі жертвује, — жертва
Нічтожна, — бо і шчо ж тобі всі жертви?
Но в знак подяки јі пријми від того,
Що ось перед лицем твојіх небес
Складаје јі ј своје лице глибоко
У порох хилит, іс котрого взявсь, —
Тобі і твому імени на славу!

Каїн (стоїт просто) Духу, будь ти хто чи шчо
будь, — всесильниї,
Нехай і так, — і, коли добриї, добриї
Тим, шчо немає злого в ділах твоїх —
Ягова на землі, бог в небі, може
Шче різно званиї, бо твоїа істота
Так розмаїта, як і твої діла: —
Коли вже конче тва благать молитвов,
Приїми ј моју! Коли вже конче жертвов
Једнатъ тебе, — приїмиж і нашу жертву!
Дві ти јі ось істоти принесли.
Ти любиш кров? На право ось сѣа курит
Кров пастухових жертв, тобі прольата
З јагнѣат, котрих кроваве мјасо тліє
На вівтари, немов кадило д небу.
Колиж плід земниї і пречудні цвѣти
Пахущі, — мїј дар, зложениї на чистїї
Траві перед лицем блискучим сонцѣа,
Шчо јїх зростило — бїльш ти до вподоби
За те, шчо меньше мучились і радше
Дїл твоїх образ, а не дар благальниї, —
Коли гльадиш прихильно на огонь
Без крови і на вівтар без мјасива,
То гльань на мїј! Тој, шчо ти се приносить,
Такиї, як ти го сотворив; ні о шчо
Тебе не просит на колїнах. Вбиї го,
Як злиї! Тиж всемогущиї, ти се можеш, —
А він безсильниї. А як добриї, вбиї го,
Або не вбиї, як хочеш! В твоїї силі
Все: зло ј добро лиш с твеї дієсь волі,
А вна чи зла чи добра, — ја не знају,
Бо ні всесильниї ја, ані судѣа
Всесильному; ја мају лиш терпїти
Шчо він зішле, — так як терпїв і доси.

(Огонь на Авельовім вівтарі розгарається в яснυ помінь і палахкотит до гори, між тим вихор розвалує Каїнів вівтар і роскидає плоди по землі).

Авель (на колінах) Молись, мій брате, бог гнівний на тебе.

Каїн За шчо ?

Авель Бач, плоди по землі роскинув.

Каїн Нехај ідут там, відкіля взьались;
Ліх сімја сьвіжі плоди шче зародит.
Твоја офіра — мјасо зашкруміле —
Миліше, бачу; глянъ як небо наче
Зідає помінь важку від крові.

Авель Не думај про приємність мејі жертви,
А о новіј від себе жертві, Каїн,
Пок не за пізно!

Каїн Ні вже, ні сам жертви
Складать не буду, ні тобі не дам!

Авель (встаючи) Шчо ти задумав, Каїн?

Каїн Розвалити

Отсего підлизајка хмар, брудного
Мізерних твојіх псалмів вішчуна,
Сесь вівтар, кровју збризьканиј з невинних
Јагнъат!

Авель (заступає вівтар) Стіј, і до грішних слів грішніших
Шче діл не додавај! Остав сеј вівтар,
Бо він сьвјатіј через тоту вподобу,
З јакоју бог приняв із него жертву!

Каїн Вподобу! то такиј му милиј дим
Спаленого мјасива, скріпла кров,
І матереј блејучих жалъ за плодом
Порізаним? Така му мила мука
Худоби біднојі, шчо вјесъа з болю
Ніж в серці чујучи? Проч с тим кровавим
Столом, нај днъа сьвјатого не поганит!

- Авель** Дај спокіј, брате! Не рујнуј на силу
Міј вівтар! Лиш тоді ти го віддам,
Як схоч нову на нім принести жертву.
- Каїн** Нову?! Вступись! А ні, то може ще
Та жертва....
- Авель** Шчо ти кажеш?
- Каїн** Проч! Вступись!
Твій бог кров лубит! Стережись, шчоби не
Дістав јі більше шче!
- Авель** Негај! Він сьвідок!
Но ја не вступльусь від вівтаря,
Шчо був му милиј!
- Каїн** Як себе сам лубиш,
Вступись, нај дерње се розмечу по
Земли, с котројі взьате, бо....
- Авель** (не даје му) **Каїн** Ја лубју
Більш бога, ніж житье!
- Каїн** То даже му
Житье своје, — і так житье він лубит!
(Каїн вхопив сук з вівтаря і вдарив Авелья в скрань)
Шчо робиш, брате!
- Авель** Брате!...
- Каїн** Боже міј,
Пријми міј дух до себе і прости
Тому, хто вбив мја! Він не знав, шчо робит!
Каїн, дај.... дај ми руку.... і скажи
Нешчасніј Цільлі....
- Каїн** (по хвили остовпінья) **Авель** Всьа рука моја
Червона. Шчо се? (Довго мовчит, поглядајучи
блудом довкола)
Де ја? Сам-саміськиј.
Де брат міј Авель? Каїн де? Чи правда,
Шчо ја ось ту? О брате міј, встань! Шчо
Лежиш так на мураві? Не час спати.

Чого-с так зблід? Шчо в тебе? Шче недавно
Був ти здоровиј, сильниј!... Авель, не жартуј!
Ја вдарив в злости, але не на смерть.
О, пошчож боронив-с ми?.... Се, мана!...
Ти хочеш мја зльакать.... Оден — одніськиј
Удар! О рушсьа, рушсьа, — тільки рушсьа,—
Так, — добре, так!.... дихни на мене!....
О боже, боже!

Авель (по тихо) Хто згадав про бога?

Каін Ја, твој забіјцьа.

Авель Бог прости тья! Каін,
Втиш бідну Цільльу, — лиш оден лишивсь
їј брат! (Умираје)

Каін Міні ні-оден! Хто мја брата збавив?
Він дивитсьа, — значит, він не мертвиј!
Смерть, сеж мов сон, — а сон повіки жмурит.
Уста отверті тож, — значит, він дише!
А прецінь духу не сьлідно! А серце, —
Чи бјєсь воно? Здаје ми сьа! Ні, ні!
Чи все то сон, чи ја враз опинивсьа
У јінчим, гіршим сьвіті? Підо мнов
Земльа дрожит!.... А се знов шчо? Шчось
мокре....

(Прикладаје руку до чола і відтак обзираје јејі)
Роси нема.... Се кров! Моја се кров.
Кров мого брата, лиш пролита мноју!
По шчож ја шче жију, колим кров власну
Житья позбавив? Ні, не може бути,
Він не мертвиј! Чиж мовчанка, то смерть?
Він збудитсьа, — ја ту зажду при нім.
Житье не так слабе, шчоби так швидко
Загасло! Ні! Він говорив шче впісьльа....
Јак ја до него заворьу?.... „Брате?“
Ні, — годі; брат же брата чень не бје.

А прецінь... прецінь... О, скажи хоть слово!
Хоть словечко тим голосом лагідним, —
Щоб ми мій власний голос не обрид!
(Цільля надходить)

Цільля

Я чула стук глухий; що се таке?
Се Каїн ось сторожит мужа мого.
Що дієш, брате? Він заснув? О небо!
Який блідий!... Сьа пасмуга, — ні, ні,
Ні, — се не кров! Хтож міг би кров його
Пролить? Мій Авель, що ти? Хто се вдіяв?
Не рушаєсь, не дише, — наче камінь
Рука його мертва паде із межі!
Недобрий Каїн, — чом ти не прибіг
В пору, не боронив його? Що будь
Його напало, — тиж сильніший, ти
Повинен був го заступить собов
Від ворога! Адаме! Ево! Адо!
Сьуда! Сьуда! На сьвіт сьа смерта зявила!
(Вибігає)

Каїн

(сам) А хто на сьвіт її визвав? Я, щом б ридивсь
І слова „смерть“, щом гадкоју самоју
О ні так мучивсь, хоть јем шче ј не знав,
Як вигльадаје вона! Я в сьвіт приніс її:
Я кинув брата у јејі холодні
Обнята, — начеб і сама вона
Не в силі того вдіяти без мене
Тепер ја пробудивсьа — сон понуриј,
Отуманив мја, — но він спит на віки!
(Адам, Ева, Ада і Цільля входять)

Адам

На Цільлі крик трівожний надбігају.
Що ту? Чи справді?... Сину мій! Мій сину!
Жінко, гльань, — діло ось змиї ј твоје!

Ева

Ох, не нагадуј! Зуб змиї гризе
Ми серце. Авель! Наймиліший мій!

Боже, — сьа кара тьажша, ніж мій гріх!
За шчо ж, за шчо ти видер го міні?

Адам

Хто або шчо зробило се? Мов, Каїн, —
Ти був при тім! Чи дух противний богу,
Чи дикий звір лісний?

Ева

Га, сьвітло блисло
Міні, мов перун с чорних хмар!... Сеј сук
Тьажкий, кровавий, з вівтарья добутиј
І надгорілиј, а червоний!...

Адам

Сину,
Озвись, повідж нам, шчо хоть јак нещасні,
Ми шче стораз не стали нещасніші.

Ада

Скажи, мій Каїн: се не ти!

Ева

Він! він!

Вже видно! Винну голову схилив,
Закрив руков, кровавов від забіјства
Погані очи.

Ада

Мати, — стіј, шчо кажеш!
Виравдајсьа, Каїн, с тьажкојі завини,
Котру на тьа в роспуці мати вергла.

Ева

О боже! Вічне змијіно прокльатье,
Нехај на него спаде, лиш на него!
Нај не кидаје го роспука!...

Ада

Стіј!
Не проклинај го, мати, — сеж твій син!
Не проклинај го, мати, — сеж мій брат!
Мій муж!

Ева

Він не лишив ти брата! Видер
У мене сина, в Цільлі видер мужа;
Тож нај, прокльатиј, проч іде від мене!
Ја вирікајусь го, јак він сьа вирік
Чутья і серцьа!... Смерте, смерте! Чом
Мене ти першу не взьала, — јаж перша
Накликала тебе! По шчо мні жити?

Адам

Ні, Ево, — не гріши шче в лютім горьу!
Давно важкаја доля нам судилась, —
Ось початок; зносім же засуд наш,
Щоб бачив бог наш, шчо ми вірні слуги
Јего сьвјатојі волі.

Ева

Божа воля?

Ні, воля сего дјавола — не сина,
Котрогом зродила, шчоб трупом сьвіт сеј
Укрив. Нај всі прокльатъа жизнї впадут
На него! Нај пустиньами жене го
Така роспука, јак із рају нас, —
Аж власні діти то з ним зробјат, шчо
Він з братом својім! Нај огнисті духи
З мечами гонъат го день в день! Нај змијі
Зальажут стежку перед ним! Нај плоди
Землі в јего устах роспопеліјут!
Нај листье, на котрім він спати лъаже,
Скорпјони вкријут! Нај убитиј в сні го
Не покидаје, а на јаві нај го
Не покида смертельниј страх! Вода
Нај в кров сьа змінит, скоро він нагнесь,
Щоб закропить уста својі плъугаві!
Нај все, шчо је, втікаје перед ним!
Проч! Жиј у муках, від котрих би другиј
Згиб! Смерть твоја страшніша будь від смерти,
Бо ти јі першіј сьвіту показав!
Проч! братобіјце! „Каін“ нај по вік
Звесь братобіјцьа в пізних поколінъах,
Котрі тьа кльастимут, хоть ти ј отець јіх!
Нај висхне під тобов трава! Нај ліс ти
Відмовит тїни, всьа земља — могили
І гробу, сонце — сьвітла, бог — небес! (Відходить)
Іди гет, Каін! Нам не жити разом.
Іди, лиши міні вмерлого. Сам ја

Адам

Останусь. Нам не бачитись ніколи.

Ада

О отче, — не прогоньуй го! Не кидај
Ще ј ти прокльять на него окрім Еви.

Адам

Ја не клину. Проклін јего, — то совість.
Ходімо, Цільља.

Цільља

Ні, — ја с трупом лишусь.

Адам

Ми вернемо, јак він піде, — сповнити
Важкиј свіј обовјазок. Ну, ходи.

Цільља

Ще поцілују те бліде лице,
Уста, недавно теплі ще... мій милиј! Авель!..
(Адам і Цільља відходьат, плачучи).

Ада

Каін, ти чув, — нам треба геть іти;
Ја вже готова; діти гнеть будут;
Ја возьму Еноха, а ти сестричку.
Ходімо відси, заки сонце зајде,
Щобисмо в пушчи в пітьмі не зблудили!..
Озвись до мене, Каін! До својі Ади.
Лиши мја.

Каін

Ада

Каін

Адже всі тебе лишили.

Чом ти не јдеш? Чиж не бојішсья жити
Ураз іс тим, котриј отсе зробив?

Ада

Одного бојусь лиш: без тебе жити!
Страшне се діло, шчо взьало ми брата, —
Но ја о тім не сьміју говорити;
Воно останесь між тобов а богом.
Каін! Каін!

Голос

Ада

Голос

Ада

Ангел

Каін

Ангел

Чи чујеш голос?

Каін! Каін!

Се ангел кличе! (Ангел господніј входить)
Де је брат твој Авель?

Хібаж ја сторож брата свого?

Каін,

Шчо ти зробив? Кров брата твого кличе
З землі о месть до бога. Від тепер

- Будь ти проклятиј на земли, шчо с твојіх
Нешчадних рук кров брата твого пила.
Коли відтак почнеш орати поле,
Воно не дасть ти плоду свого; блудом
Ходити мусиш по земли до смерти.
- Ада** Чи ж зможе знести він страшну ту кару?
Ось ти го гониш з рідної землі,
І мусит він скриватись перед божим
Лицем, ходити блудом по землі?
Алеж јего убје, хто го де здибле!
- Каін** Ох, коб так сталось! Але хтож убје мја?
Коли сеј сьвіт пустиј шче і безлюдниј?
- Ангел** Ти брата вбив, — а хтож тобі поручит,
Шчо власниј син твој не убје тебе?
- Ада** О сьвітлий духу! Змилујсь! Не кажи,
Шчо сьа большча грудь убійцьу кормит,
Тај шче убійцьу власного вітця!
- Ангел** Він бувби тим лиш, чим јего отець.
Чи ж не кормила Еви грудь јего,
Шчо ось стојіт, спльамлениј кровју брата?
А братобіцьа родит батькобіцьу.
Но так не станесь; господь, мій і твој бог
Велів ми знак на Каіна покласти,
Шчоби беспечно јшов по сьвіті. Хто
Вбје Каіна, тој семикратну пімсту
Пријме. Ходи сьуда.
- Каін** Шчо хоч від мене?
- Ангел** Покласти знак ти на чоло, шчоби
С тобов не сталось те, що ти зробив.
- Каін** Ні, забиј мја!
- Ангел** Не може сего бути. (Кладе знак
на Каінове чоло)
- Каін** Палит до мізку, — но нічим тој жар
Напротів того, шчо кіпит ми в серци.

- Ангел** Чи мајеш шче шчо? все знесу, шчо зможу.
Гордиј, упертиј був ти від дитиньства,
Твердиј, як поле те, шчо меш орати;
Но вбитиј тихиј, мов јагнѣ лагідниј.
- Каїн** За швидко ја вродивсь пісьльа гріха,
Заким шче материн очистивсь дух
Від слів змії, заким шче перестав
Адам оплакувати рај. Но чим
Ја ставсь, тим је. Ја не бажав житѣ,
Не сотворивсьа сам; но як би смерть
Моја могла јому житѣ вернути....
Чомуж би ні? Приклич го до житѣ,
А ја нај згину; бог віддасть житѣ
Јому, котрого лѣубит, — ја лиш страчу
Те, шчо ніколи не було ми миле.
- Ангел** Не бути сьому! Сталось, шчо сѣа стало.
Иди і жиј; твојі будущчі діла
Нај не будут такі, як се посьлідне (Шчезаје)
- Ада** Він шчез. Ходімо. Чују вже, як в нашім
Шатрі маленькиј Енох плаче.
- Каїн** Ах,
Він шче не зна, чого він плаче! Ја,
Шчо-м братнѣу кров прольав — не можу
плакати!
- Но ј штири ріки не обмили б мејі
Душі. Як мислиш, Адо, — чи мій син
Шче зможе гльанути на мене?
- Ада** Як бим
Гадала, шчо не зможе, то бим...
- Каїн** Ні, —
Не тра грозить! — і так досить нам того!
Јди до дітеј. Ја швидко пријду д тобі.
- Ада** Ні, не лишајсь при трупі сам. Ходім враз.

Каїн

О сьвідку ти мертвиј а вічниј, ти,
Котрого кров незмита небо ј землю
Чорнит! Чим ти тепер — не знају; но
Як би ти знав, чим ја, то ти би певно
Простив мја, — хоть ні бог ні власне серце
Мене ніколи не простит! Прощај же!
Не сьміју ја, не важусьа діткнути
Твојого трупа. Ја, шчо вијшов с того
Самого лона, шчо і ти, — шчо ссав
Ту саму грудь і часто д својіј груди
Тебе в дитинніј ласці притискав, —
Тепер не сьміју ј гльанути на тебе,
Ні то зробіть, шчо ти б зробив дльа мене —
Твоје холодне тіло в гріб зложити —
У першиј гріб, на сій землі проритиј!
А хто прорив тој гріб? О земле, земле!
За всі ті плоди, шчо-с міні давала,
Ја ось шчо дав ти! — А тепер в пустиньу!

Ада (схильуєсь і цілує труп Авельа) Сумна, завчасна смерть
тобі судилась,

Міј брате! З всіх, шчо за тобов сумујут,
Лиш ја не сьміју плакати. Ја тепер
Не проливають, — сушить повинна сльози.

А прецінь ја найбільш тебе жаліју,
Тебе і того, шчо тьа вбив. Ну, Каїн,
Тепер готова ја іти с тобов.

Каїн

На східниј бік від рају стежка наша.
Там најпустіјше — најкращче дльа мене.

Ада

Веди мја, а нај бог тебе веде, —
А діти наші на руках несім.

Каїн

Убитиј брат бездітний був. Підтъав ја
Корінь нового роду, шчо би швидко
Розвивсьа був в пречудне, чисте древо,
І злагодив моју горьачу кров,

Рід Авелья змішавши з моїм родом.

О брате, брате !

Ада

Мир души його !

Каїн

А моїй ? (Відходьат.)

Замітка перекладчика.

Хотючи зрозуміти основну думку „Каїна“, треба зважити його з двох боків: с психологічного і історичного. Мисльачи, бажаючи знанья і правди дух людський, поставлений серед таких людей і таких обставин, котрі ніяким способом не можуть придати му сили і спосібности до дальшого розвитку, серед людей або надломаних горем, як Адам та Ева, або вихованих в смирности та безмисній уляглости авторитетам, як Авель та Цілья, — такий дух конечно мусит обридити собі житье, запираючи перед ним вхід до знанья, обридити собі людей, будь вони і найбільшчі йому і найдобродушніші, мусит рватися думкою в безмір, мучитися всіми тими важкими питаннями, котрими від віків мучиться все чоловіцтво. Традиції релігійні, с котрими стрічається на кождім кроці, дразнять його, побуджуют до безплідного мисленья про раї та смерть, но при тім він невпинно розкриває всі їх суперечности і мучиться ними, не маючи ні сили ні вмілости на тільки, щоб їх відкинути зовсім, а не можучи в них ніяким способом найти заспокоєнья.

А тепер подумајмо собі, шчо станесѣа с тим чоловіком, коли нараз отворитсѣа перед ним вхїд до пожаданого знанья і він в одній годинї зумїє обнѣати оком безмір сѣвітовиї, зумїє виїаснити собі минувшість і теперїшність. Бесконечний прилив нових вражїнь і понѣать оголомшит його. Він видит докладно, шчо се справді знанье, котрого так бажав, — але він розчарованиї: знанье тото вказує му тїлько факти, голї, мертві факти, добутки потужних сил і влїань, котрим він підлягає, як найменчиї атом і як безмірне сѣвітове тїло. А він ждав сказївок, успокоєнья! Він не знає, шчо воно лежит в фактах, шчо по за ними його нема, шчо треба тїлько вміти складати їх, шчоб почувти в души ублагороднѣуюче, піднесле влїанье правди. Jego дух, виреслиї під гнетом авторїтету, мислит дедуктївно, шукає насамперед „прїнципїв“, „основ“, с котрих би мож усе виводити, — а факти не дајут їх, вони домагајутсѣа мисленья індуктївного, до котрого він шче неспосїбниї. Се доводит його до роспуки, до проступку. Проступок надломит його тїло, затемнит його думку, но незломит його духа, не вгне го під ярмо авторїтету. Ось психологїчне, глибоко правдиве і льудське значїнье Каїна.

Але при тїм всїм Каїн — проїава історична. Се мисльачиї чоловік дваїцѣятих рокїв нашого столїтьа. Велика політична реакція того часу, страшниї суспїльниї і умисловиї гнет — се грунт, на котрим він вирїс. Найважнїші, најпіднеслїші духовї потреби чоловіка старанно придавјувались, а најслабше їх заїавленье вважалось грїхом, проступком. Думка скована каїданами „Сѣвјатоїї спїлки царїв“ не могла розвиватись свобїдно і прогоньалась, мов дикиї звїр. Наука пісьля широких, хоть пустих ідеї XVIII. віку звернула до сїлїдженья малесеньких часток, спеціальностеї і витре-

вало, хоть поволи громадила цінні матеріјали на пізніше, але своїм сучасним не могла шче дати нічого, а найменьш усього — широкого сьвітоглядду, прінціпів і — успокоєнья. Такі широкі погляди конечні дльа житья, брались від вісімнајцятьовікових мислителів, переважно від Руссо з одного а Јума з другого боку. Скептицизм Јума — основна черта Каінового характеру.

А побіч сего большчого, вічно бажајучого і вічно невдоволеного духа јакжеж пречудно јасніје звізда новојі надіјі, ідеал женщини, ідеал новојі льудськості — Ада! Льубов до льудеј у нејі безгранична і тота льубов, мов чудодіјна ліска, рішаје і роснутује всі трудности, в котрих путајесь і мучитсьа Каін. Мисль жејі, правда, не зовсім шче розвита, але сила льубови додаје мисли крил. „Хоть бог тебе покине, — ја буду льубити тебе!“ — ось тот вершок, до котрого підносит жејі безгранично ніжне чутье. Льубов одним проблиском стрьасаје з нејі пута авторітету, в котрих виросла і за котрими стојіт в початку драми, — вона при кінци — тільки чоловік, вона не стане ніколи викидати Каінови јего діло, не стане винити го за јего ј своју недольу, јак Адам винит Еву, — вона радше підопре јего в дальшіј праці думок і својеју шчирістью постарајесь загојити бодај по части глубоку јего рану.

Від видавців.

Вже в першій книжочці „Дрібної бібліотеки“ висказали ми, яка її ціль і яке її завданье. Вона має на оці передовсім нашу молодіж, бажає збудити в ній охоту до розумного мислення і сьлідженья і подати її сказівки, в яким напрями повинна працювати, шчоб познакомитися з загальним ходом наукової роботи в Європі і з новішчими добутками тої роботи.

Книжочки „Дрібної бібліотеки“ виходити будуть, о кілько мож, најчастіше, в об'ємі пересічно від одного до трьох печатних листів і в ціні 10—20 кр. Головні склад дльа Львова „Книгарня Польська“ і „Книгарня Ріхтера“, — на провінції мож дістати в кожді книгарни.

Доси вишли:

Книжка I. Повѣсти Еркмана Шатріана, переклавъ Романъ Розмаринъ. Цѣна 15 кр.

Книжка II. Література Українська, проскрібована рядом російським, М. Драгоманова, з французького. Ціна 10 кр.

Книжка III. Відки і як взьалися льуде на землі, Ернста Геккеля, переклав Іван Франко з німецького. Ціна 10 кр.

Книжка IV. Каїн, містерія в трьох діях, Гордона Байрона, переклав Іван Франко. Ціна 20 кр.

В п'ятій книжці вијдут „Думи і пісьні најзнатніших європейських поетів“. У шестій зоологічна розвідка Пісарева „Пчоли“.

**АДВОКАТЪ
КОЦОВСКИЙ**

**Advokat
KOCOWSKI**
a. k. om. radca sądu krajowego

10 Kon.

✓

8/10/20

372376

1668

